

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN

UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧



ÅRGÅNG 6

JUNI

1919

STILFULLA & ELEGANTA

DRÄKTER, KAPPOR & PÄLSAR

För DAMER

PAUL U. BERGSTRÖMS A.-B.

74-78 DROTTNINGGATAN 74-78

UTAN MELLANHÄNDER

CHEVIOTS-KJOLAR, KLÄDES-
KJOLAR - - - - SIDENKJOLAR

Billigast direkt å

STHLM S KJOLFABRIK,

MALMSKILLNADSG. 9, 2 TR.

R. T. 121 46. - - - A. T. 474

SINGER "66"

MODERNASTE SYMASKIN

NYTTIGASTE MÖBEL



Permanent utställning av färdiga och på-
började arbeten samt material. Råd vid
inredning av våningar m. m.

Undervisning

i italiensk spets- och annan konstöm.
Ständigt på lager därtill hörande material.

Svensk, fransk och böhmisk spetstråd ständigt på lager.

A.-B. NORDISKA KOMPANIET, Textilavdelningen.

THYRA GRAFSTRÖM :- STOCKHOLM

A.-B. JOHN V. LÖFGREN & C:o

Kungl. Hovleverantör

Riks 4 29 FREDSGATAN 3 :- STOCKHOLM A. T. 50 48

Sveriges äldsta, största och bäst
renommerade *specialaffär* i

Siden- och Ylleklän-
ningstyger

Prover till landsorten sändas *gratis* och
franco.

Telefon
539
Malmö



Perslow's

SIDEN- &
MANUFAKTUR-
AFFÄR

Alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG VI

JUNI 1919

HÄFTE 6

Medborgarrätten.

Den 24 maj infriade Sverges riksdag sitt löfte till kvinnorna om fullt tilldelad medborgarrätt. Orostidernas mäktiga våg hade bland annat mycket på gott och ont lyft den på sin böljekam och sköljde den nu fram till oss. Med förriättningsreformens slutuppgörelse inom de båda kamrarna den dagen blev kvinnorösträtten vilande riksdagsbeslut.

Under de tillryggalagda åren, i strävandets dagar, anades icke att den skulle komma så. En värld i vända, under omstörtningens och nydaningens ödesfyllda omskiftelser utgör bakgrunden till den blommande ljusa vårförmiddag, då Sverges riksdags första kammare med sitt resignerade men oinskränkta ja till de av författningsutskottet tillstyrkta grundlagsändringarna släppte även kvinnorna fram i det stora demokratiska genombrottet. Motståndet, som under årtal utgjort hindret för oss, hade lagts ned.

De innevarande förhållandena innebära mångdubblad förpliktelse. Väl visste vi alltid, att vad vi begärde som rättighet var skyldighet. Att vi skulle få ta dem upp under den ansvars tunga de nu medföra var oss fördolt. Den större fordran och det ökade ansvar de lägga på oss må mötas med spända

krafter och ökade krav på oss själva.

Riksdagsdebatten hade intet av stridens spänning, och den på en gång hissande och segerjublande känsla, som kan väckas i stunden för ett stort avgörande, erfors väl knappast av någon, när talmansklubbans fall bekräftade att kamrarna gävo sitt bifall till utskottets hemställan, vilket för vår del betydde det politiska medborgarskapet. Hr Lindhagen uttryckte i första kammaren sin förhoppning att kvinnornas medborgarrätt skulle bli icke blott en vara, som partierna tävla om, utan en levande och livgivande kraft, som innebär en seger för de humanistiska strävandena i opposition mot muskelstyrkans politik. Hr Holmqvist uttalade i samma kammare sin förhoppning om att i den kamp för sanning och rätt, som kommer att pågå så länge världen står, kvinnorna med säkerhet skola veta att inta sin rätta plats. Hr Olsson i Göteborg pekade på att ingen anledning till misstämning kunde förefinnas, hurudant än första resultatet av den tillämpade kvinnorösträtten månde bli, ingen står utanför rösträtten och mognar för den, men mognaden kommer med tiden. Statsministern talade om att den väldiga förändring, som ligger i att kvinnan i allt blir likställd med mannen, är ofant-

lig men nödvändig och att han vore övertygad om att många, som varit kvinnorösträttens motståndare, när de kunna se tillbaka på dess tillämpning komma att överraska sig med att säga att detta var det enda naturliga, det enda möjliga i denna tid. Den kvinnliga rösträtten kom som en mogen frukt av det medborgerliga intresse som visats av kvinnorösträttens egna förkämpar i landet, den rörelse de under många år fört hade icke annat än länt deras sak till heder. I andra kammaren hälsade justitieministern kvinnorna välkomna i arbetet, de kommo i rätt tid för att hjälpa till med att bygga upp vad den s. k. maskulina kulturen rivit ned, och han slutade med

att uttrycka sin livliga förhoppning om att kvinnornas medborgarskap skulle bli en ny fostrande kraft till större humanitet och samförstånd.

Frågan var på förhand avgjord partierna emellan, de principiella invändningarnas tid förbi, klubbslaget vid talmansbordet blott det yttre officiella inseglet.

Men för de lyssnande kvinnorna uppe på riksdagsläktarna och för de många ut över hela Sverges land var det korta snabbt bortdöende, torra lilla klubbslaget inringningen av en ny tid. En fruktansvärt allvarlig tid för nya medborgare, som axla bördan av nya rättigheters skyldigheter och förpliktelser.

Fredrika Bremer och den nya representationsreformen.

O m jag av hela mitt hjärta önskar den nya representationsreformen framgång, så är det icke blott därför att jag finner den storsinnad och tidsenlig, icke blott för att det vore en stor lycka för Sverges folk att få tillämpa den under de mäns anförande, som nu stå i spetsen för den och på ett stort och klart vis uppfattat samhällets mål och medlen att ernå det, utan även därför att det giver kvinnan som mor och medborgarinna en förstärkt betydelse och större medel i händerna att bliva vad hon bör bli för folk och fosterland. Genom att tillämpa den personliga, den medborgerliga principen även på henne ha för första gången vårt lands lagstiftare fått rätt att en gång framdeles frå-

ga Sverges kvinnor: "Vad haven I gjort för att höja och förädla vårt folk?"

När Fredrika Bremers namn i dessa den genomförda nya representationsreformens dagar nämnes i samband med kvinnornas vunna medborgarrätt, bör det vara klart att här finnes ett starkt och direkt sammanhang. Något mera än den tidiga kvinnoaktspionjärens allmänna röjningsarbete för en långt senare möjlig reform ha vi att erkänna hos henne. Medvetet och levande stod för henne nödvändigheten av att samhället upptog kvinnorna som medborgare. De ord som här anförts nådde icke allmänheten förrän efter hennes död, men de hade skrivits i dagarna omkring den 7 december 1865, då jublets vågor

gingo höga över den dagens genombrott för en ny tid. De voro uttrycket för hur hennes tankar sysslade med vad reformen bar i sig av erkännande av kvinnornas medborgarrätt. Långt sträckte den sig icke på den punkten, men den väljarrätt till de nyorganiserade lands-tingen, som den kungl. förordningen av 1862 givit de ogifta kvinnorna, blev genom representationsreformen lag; och med glädje fastslog hon den medborgerliga principens tillämpning på kvinnorna i denna.

Om det verkligt bärande i reformen, den demokratiska grundmurningen, skriver hon till Böklin redan 1863, när regeringsförslaget kommit: "Jag är glad åt den för den kristna rätts- och jämlikhetsprincip, som utgör dess grund och vars inskränkningar i tillämpningen synes förtaga vådorna av brytningen emellan 'det murkna gamla och det omogna nya.'" — Glädja sig kunde hon, den var ju ett första steg till förverkligande av det hon innerst levde på, den "kristendomens brödra- och rättslära", som hon vid ett tillfälle talar om som upphävande allt stelt kast- och klassväsen. Den läran omfattade hon med sin brinnande andes kraft och därför jublade hon nu. Men steget var inte taget fullt ut, och hon modifierar sina glädjeyttringar när ett illuminerat Stockholm Karlsdagen den 28 januari tackar kungen med fackeltåg. I brevet till Böklin har hon tillfogat: "Illuminera tänker jag icke förr än förslaget i tillämpningen blivit en sanning. Men då måste även icke blott staten utan mänskligheten bliva representerad i representationen".

Hela den levande organismen med alla

dess lemmar, man och kvinna, med i medborgerligt liv, inför mindre stannade hon icke.

Liknande tankar gå igen i brevet till Grafström 27 mars 1863, där hon skriver: "Att jag är för det nya representationsförslaget förstår nog du, som känner mig, samt att jag är för det emedan det syftar att sprida intresset för liksom deltagandet i samhällets angelägenheter i allt större kretsar och till allt flera individer inom samhället och att jag ser däri en följd av den kristna principen — den 'surdeg som en kvinna tog och lade i mjöltråget och knådade in till dess den genomsyrade hela degen'."

Men Fredrika gick inte bröstgänges till väga. Hon, som hade "synens" stora gåva och i sig bar det levande nya, visste att även det måste bida sin tid. Till L. A. Ekmarck skriver hon 1 nov. 1865: "Guds och Människones son har, i det han stiftade Guds rike för alla människor, även öppnat alla jordens riken för dem, i mån av deras gåvor och arbete eller förtjänst. Dessa gebit kunna ej längre hållas stängda. Till principen äro de öppnade, liksom portarna för fadershuset, för var man — och även för var kvinna, ehuru tyst därmed så länge!... Det är blott fråga om tidpunkten och sättet att öppna de stängda dörrarne och grindarne till den jordiska allmänningen." Men 1856 hade hon skrivit i Hertha: "Att frukta följderna för kvinnan och samhället om man ger henne den frihet, som hon i likhet med mannen är berättigad till, är att frukta spöken."

Hertha innehåller hennes lidelsefulla

rop på kvinnans myndighetsförklaring i långt vidare bemärkelse än den allmänt fattats. "Ers majestät", säger Hertha i det fingerade samtålet med kungen, "giv oss friheten, giv oss rätt över våra själar, över vårt liv, vår egendom, vår framtid, och vi skola tjäna Eder och vårt land och allt gott av allt vårt hjärta och all vår håg och med all vår förmåga såsom blott de fria kunna göra det!..." I Hertha ligger redan blottat Fredrika Bremers klara krav på kvinnornas fria medborgerliga ställning. "Är det icke att inkräkta den högsta domarens ämbete och inskränka hans rike", frågar Hertha på ett annat ställe, "när jordiska domare vilja binda med sina stadgar en varelse, som han skapat till sin 'avbild', när de kring henne draga en liten, trång krets och säga: 'härinom skall du andas, känna, tänka, skåda, men icke därutöver, Gud vill det.'" Och så får Gud svara: "Gå, intag din del i mitt rike, på det du må, i alla dess delar, vittna om mig och hjälpa din broder att utbreda det på jorden."

Med andra ord talar hon om kvinnornas medborgerliga gärning i Hemmen i nya världen. "När det kvinnliga medvetandet av livet", skriver hon där, "blir vad det i våra tider kan bliva, huru välgörande bör ej dess inflytande kunna bli på samhällets rådsförsamling. Nu är denna berövad det befruktande liv som tillhör den moderliga sfären, och hemmet uppfostrar icke medborgaren och medborgarinnan".

Själv är hon efter representationsreformens genomförande full av planer på spridande av medborgerlig kunskap. Den 22 december, en vecka således blott

före sin död, skriver hon till Fredrika Linnell om hur det synes henne att den Stockholms akademi eller högre bildningsanstalt, som man talar om att inrätta som ett levande minne av decemberbeslutet, bör gestaltas. Vid denna högskola, med fritt tillträde för kvinnor som för män, skulle samhällsläran, som hon i tretti år mödosamt studerat på egen hand, inta främsta platsen.

När Fredrika Bremers unga vän Olof Eneroth den 7 december 1865, utom sig av glädje över vad dagen skänkt, på stående fot i Fredrika Linnells tambur tömde en skål för representationsreformen, utbringade han också Fredrika Bremers skål. Ty i sammanhang med tingens nya ordning måste den drickas, menade han, och bland dem som arbetat på att bereda kvinnorna för en ny ställning i det medborgerliga livet skall Fredrika Bremers namn lysa med ovanskelig glans. Så föllo hans ord, med tillägget: "Mätte minnet av Fredrika Bremer aldrig dö hos Sverges kvinnor."

Nu ha vi fått uppleva den representationsreform, som tar mänskligheten med. Till den dagens seger är för alltid bundet Fredrika Bremers namn. Hon, som aldrig tröttades i sin kamp, som aldrig slappnade i sin tro, vars siareöga skådade framtiden. Hon som själv var den, om vilken nornorna kväda vid Urdarbrunnen:

Sälla äro de som hava syn,
som kämpa i tro och hopp!
De bli välkomna.
De skola segra!

ELLEN KLEMAN.

Bemärkelsedagar för sjukvården och sjuksköterskorna.

Lördagen den 24 maj — den dag som medförde kvinnorösträttens genombrott — märktes på riksdagsläktarna flera grupper sjuksköterskor bland den skara kvinnor, som velat vara med om det historiska ögonblicket. Men det var icke författningsfrågan, som manat så många sjuksköterskor att just den dagen göra sig lediga, utan en specialfråga av allra största vikt för vårt lands sjukvård och sköterskekår: frågan om ettårig eller tvåårig utbildning skulle fastslås som grund för vinnande av statligt godkännande.

För första gången stodo statsmakterna i begrepp att lagstifta på ett område, som förut varit helt och hållet hänvisat till enskilt intresse och initiativ. I en kungl. proposition till innevarande riksdag hade, som bekant, som minimikrav på godkänd sjuksköterskeutbildning uppställts endast ett år. Förbundet, som redan förut i skrivelse till K. Maj:t haft tillfälle att hävda den tvååriga utbildningen som minimum, insåg, att här var ett kraftigt och samfällt ingripande av nöden. Efter hänvändelse till Röda Korset och Svensk Sjuksköterskeförening avläts därför en skrivelse till statsutskottet, undertecknad av dessa tre föreningar, med framhållande av de vådor för sjukvårdens utveckling, som ett fastslående av den ettåriga utbildningen skulle medföra. Statsutskottets utlåtande förelåg nu, och med största tillfredsställelse hade man erfarit, att hänsyn tagits till vad som framförs från sakkunnigt håll såväl i nämnda skrivelse som i resolutioner och andra uttalanden och att utskottet

förordade minst tvåårig utbildning för erhållande av statligt godkännande. Vidare hade statsutskottet i en annan viktig fråga intagit samma ståndpunkt, som hävdats i skrивelsen. K. Maj:ts proposition hade föreslagit sjukvårdsförmedlingens införlivande med den offentliga arbetsförmedlingen. Att detta skulle helt och hållet omintetgöra vad som vinnes genom den personliga kontakten med såväl sjuksköterskorna och läkarna som allmänheten hade förbisetts. Utskottet framhöll däremot att sjuksköterskebyråerna ha en mycket större uppgift än att blott tjäna som förmedlingsanstalter och att privatsköterskor, som icke ha stöd av en god sköterskebyrå, ha en synnerligen osäker och svår ställning; byrån bör för dem verka med något av ett hems omtanke och handledning.

Debatten om dessa frågor blev oväntat lång och ingående. I första kammaren segrade emellertid utskottets förslag med stor majoritet. I andra kammaren däremot, där frågan först medhanns på måndagen den 26, voro talarna för och emot utskottets förslag ganska jämntaliga och utgången syntes mycket oviss. När så votering begärdes, blev det jubel på läktarna bland alla, som med spänning följt debatten, då utskottsförslaget segrade med 76 ja mot 70 nej.

I och med detta riksdagens beslut ha sjuksköterskorna vunnit välbehöfliga och beaktansvärda fördelar. Framst bland dessa vill jag sätta, att utbildningen gjorts så mycket mera fast och homogen därigenom att varje sjukhus, som

önskar statens godkännande av sin kurs, måste göra densamma till minst tvåårig och ordna en effektiv undervisning efter bestämd plan och väl avvägd proportion mellan den teoretiska och den praktiska undervisningen. Anordnandet av sakkunnig inspektion över sjuksköterskewäsendet, av en för uppgiften lämplig sjuksköterska måste också hälsas med största tillfredsställelse. Inspektionen skall omfatta såväl själva kurserna som elevernas och sjuksköterskornas, särskilt distriktssköterskornas arbetsförhållanden m. m. De sjuksköterskebyråer, som uppfylla vissa fordringar, skola erhålla statligt godkännande och skola stå under inspektorisens uppsikt — allt åtgärder, avsedda att förebygga sjuksköterskornas överansträngning. Hit hör också stadgandet att den vid lasarett och sjukstugor anställda personalen skall vara så talrik och ha sin tjänstgöring så förlagd, att nödig vila och ledighet kan beredas. Statsbidrag — å högst 200, lägst 120 kr. — till pension skall tillkomma varje sköterska, som genomgått godkänd sjuksköterskeskola och är anställd hos staten eller kommunen eller innehar därmed jämförlig tjänst. Statsbidrag skall ävenledes utgå till landsting och kommuner, som anordna distriktssjukvård enligt av K. Maj:t godkänd plan. Dessa statens bidrag skola tjäna ett dubbelt ändamål. Genom att göra erhållandet av statsbidrag beroende av att anställda sköterskor genomgått godkända skolor, komma landsting och kommuner finna det förenat med stora fördelar att antaga sådana sköterskor, till fromma både för sjukvården och sköterskorna själva. Och genom pensionsbidragets beroende av de godkända skolorna, blir det ett stort an-

tal aspiranter till dessa, vilket möjliggör ett godt elevurval, således en garanti för att de mest lämpliga individerna komma in på banan.

Sjukvården på landsbygden har särskilt legat statsmakterna varmt om hjärtat, och det är med glädje man ser huru distriktssköterskorna, vilkas löne- och arbetsförhållanden hittilldags varit utomordentligt svåra, nu gå emot ljusare tider. I löneavseende jämnställas de ungefärligen med lasarettssköterskorna, och en synnerligen stor förbättring i deras ställning är att de skola ersättas för kost, då de utöva sjukvård i mindre bemedlades hem. Förut blev det nog ofta så i praktiken, att i stället för att erhålla kost i dylika hem, var det sjuksköterskan, som fick med sina små medel hjälpa både den sjuka och andra i familjen. Semesterfrågan är ordnad, och en stor fördel är bestämmelsen, att sköterskas förman skall vara läkare och icke, såsom hittills alltsomoftast varit fallet, kommunalordföranden eller annan för sjukvårdsförhållanden främmande person. Staten inrättar en särskild distriktssköterskeskola med undervisning i sådana ämnen, som äro av särskild vikt för distriktssköterskor, och beviljar 20 stipendier å 1,000 kronor vardera åt mindre bemedlade sköterskor, som efter att ha genomgått den grundläggande tvååriga kursen i allmän sjukvård vilja utbilda sig för distriktsvården.

Som man ser är det stora landvinnigar för sjukvården och sjuksköterskorna, och med skäl kunna de dagar riksdagen fattade de här i korthet refererade besluten inregistreras som bemerkelsesdagar i den svenska sjukvårdens historia.

SIGRID ULRICH.

Internationella kvinnokongressen i Zürich den 12—17 maj 1919.

“Jag tror därför att det är orimligt”. Med dessa ord skulle man kunna karakterisera den stämning som besjälade deltagarna i 1915 års kvinnokongress i Haag, då kvinnorna anropade regeringar och folk att göra ett slut på kriget samt enades om ett program för en rättfärdig och varaktig fred — mera genomfört och radikalt än väl förut en internationell församling enats omkring. Beträffande den nu hållna kongressen i Zürich torde man snarare kunnat beteckna den där rådande stämningen med orden: jag tror, därför att det är rimligt. Ty de gångna årens fruktansvärda erfarenheter ha så ovedersägligt bekräftat även de längst gående pacifistiska teorier. Ingen betvivlar längre att ett förverkligande av de pacifistiska idéerna — som kvinnorna genom sina resolutioner av år 1915 fastslagit — är den enda väg, som icke leder till undergång för den smula kultur, som vi — trots allt — tro oss äga.

Det var icke mindre än 14 nationer — denna gång även Frankrike — som voro representerade vid kongressen i Zürich den 12—17 maj, vartill Internationella kvinnokommittén för varaktig fred utfärdat kallelse. Deltagarna räknades till 126 — ett stort antal åhörare oberäknade. De offentliga mötena i överfulla lokaler höllos i universitetets aula och i Peterskyrkan.

Nu liksom 1915 har kongressen haft lyckan att som ordförande se Amerikas främsta kvinna, Jane Addams, med den

oförlikneliga arbetsdugliga miss Chrystal Macmillan, England, som sekreterare vid sin sida. Bland mera bemärkta deltagare må nämnas: Lida Gustava Heymann, dr Anita Augspurg, dr Helene Stöcker, Frida Perlen, Tyskland; Leopoldine Kulka, Österrike; Wilma Glücklich, Ungern, Janet Rankins, Amerika (medlem av Förenta staternas kongress); M:lle Meylan, M:me Jouve, Frankrike; dr Aletta Jacobs, Holland; mrs Snowden, mrs Swanwick, miss Sheepshanks, miss Courtney, miss Marshall, England; Clara Tybjerg, Danmark; dr Emely Arnesen, Norge.

Det gällde nu först och främst att behandla den tillämpning av Wilsons 14 punkter — vilka i det väsentliga innehållas i Haagkongressens resolutioner — som åstadkommits av männen i Versailles.

Rörande Nationernas förbund gjorde kongressen ett uttalande, vari framhölls att det i Versailles uppgjorda förslaget icke är i överensstämmelse med Wilsons 14 punkter utan däremot innehåller villkor, som omöjliggöra förverkligandet av dess uppgifter. Bland de punkter, som kvinnokongressen uttalade sig för, märkas: medlemskap i nationernas förbund är öppet för alla stater, som önska delta och som äro villiga påtaga sig de plikter, som åligga medlemmarna; omedelbar reduktion av vapenmakt på samma villkor för alla stater, som äro medlemmar; upphävande av värnplikt i alla stater; fri tillgång till

råmaterial för alla nationer på samma villkor för alla.

Om emellertid meningarna varit något delade angående den ställning man borde intaga till Versaillesförslaget om Nationernas förbund, rådde en rent av imponerande enighet rörande den resolution angående fredsvillkoren, som författats av Mrs Ethel Snowden och framlagts av "Political Committee B". Det var ett av kongressens stora ögonblick, då efter ett glänsande tal av Mrs Snowden, vari hon med omiskundsam ärlighet och den passionerade rättfärdighetskänslans patos belyste fredsvillkorens kränkning av sanning och rätt, resolutionen enhälligt antogs. Resolutionen lyder:

Denna internationella kvinnokongress uttrycker sitt djupa beklagande av att de fredsvillkor, som föreslagits i Versailles, så allvarsamt kränka de principer, genom vilka allena en rättfärdig och varaktig fred kan säkerställas och vilka antagits av världsdemokratien. Därigenom att fredsvillkoren garantera segrarnas frukterna av deras hemliga fördrag, erkänna de stillatigande den hemliga diplomatien, förneka självbestämmerättens princip, medgiva segrarens rätt till krigsbyte och skapa över hela Europa oenighet och fiendskap, som blott kunna leda till nya krig. Kravet på avrustning för blott den ena parten av de krigförande betyder fortsättning på våldsherraväldet. De finansiella och ekonomiska fredsvillkoren döma en generation på hundra miljoner människor i hjärtat av Europa till fattigdom, sjukdom och förtvivlan, vilket måste frambringa hat och anarki inom alla nationer. I djup känsla av ansvarighet uppfordrar kongressen de förbundna regeringarna att förändra villkoren i den riktning, att freden bringas i överensstämmelse med de

av president Wilson först framställda grundsatserna. De förbundna makternas heder beror av dessas lojala genomförande.

Det beslöts att omedelbart telegraferas denna resolution till Paris. På samma sätt förfors med den av Mrs Pethick Lawrence framförda resolutionen om hungerblockadens upphävande, vari krävdes att "alla världens resurser, föda, råmaterialier, finans- och transportväsende skulle organiseras för att befria folken från hunger och pest, på samma sätt som de förbundna ländernas resurser ha organiserats för att befria folken från militarismens ok."

Utrymmet medgiver icke ett återgivande av alla de uttalanden som kongressen gjort rörande en hel del sociala, kvinnosaks- och uppfostringsfrågor. Ett permanent internationellt uppfostringsråd rekommenderades emellertid såsom ett medel att befördra världsorganisationens tanke och internationell etik. Givetvis upptogs det gamla kravet: lika lön för lika arbete bland de punkter rörande kvinnans ställning, vilkas införande i fredsfördraget krävdes av den officiella fredskongressen. I övrigt fordrades att följande krav skulle införas i fredstraktaten:

Kvinnorna erhålla rösträtt och likställighet med männen i lagstiftnings- och förvaltnings-, nationella och internationella institutioner. Kvinnorna stå likt som männen under beskydd av lagen mot slaveri. Giftna kvinnor äga sina fulla personliga och borgerliga rättigheter, däri inräknad rätten att disponera över sin förtjänst. De ha rätt att besluta om sin egendom utan något som helst förmynderskap från mannens sida. Modern har samma rätt till förmynders-

skap över sina barn som fadern. Den gifta kvinnan har samma rätt att behålla eller förändra sin nationalitet som mannen. Den reglementerade prostitutionen skall avskaffas. Handeln med kvinnor förbjudas och samma moral skapas för män som för kvinnor.

Rörande Internationella kvinnokommitténs framtida utveckling beslöts att byrå skulle upprättas i Genève och byrån skötas av en sekreterare. Till styrelsemedlemmar valdes: miss Jane Addams, miss Chrystal Macmillan, miss Balch, mrs Swanwick, signora Genoni, fru Marta Larsen, m:lle Gobat, Mevrouw Raymondt Hirschmann, Frau Hertzka, Fräulein Lida G. Heymann.

Till Versailles för överbringande av de resolutioner, som fattats å kongressen sändes en deputation bestående av miss Addams, mrs Despard, m:me Ragaz. Med dessa skulle i Paris förena sig m:me Gabrielle Duchêne.

Med känslor av ovisshet och farhåga reste många kvinnor till kongressen i Zürich. Man vågade knappt tro, efter dessa fruktansvärda års bittra erfarenheter, att kvinnor ur de krigförande nationerna skulle kunna mötas och skiljas utan en ton av missljud, i obruten harmoni. Men kongressen i Zürich har varit ett gripande ackord av välljud, en hög visa om kvinnors kärlek till de idéer, som göra livet värt att levas.

Schweiz i maj 1919.

ANNA KLEMAN.

Den första kvinnliga ordföranden i Kungl. kommitté. Till ordförande i den sakkunnigekommitté som fått sig anförtrodd en utredning av frågan om utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till stats-tjänst har av Kungl. Maj:t förordnats fru Emilia Broomé.

Ännu en kvinnlig ledamot ingår i kommittén, jur. kand. Mathilda Staël von Holstein. Övriga ledamöter äro komminister Harald Hallén och byråchefen i medicinalstyrelsen Sigurd Ribbing.

Vår andra kvinnliga seminarierector.

Att under fem år, räknat fr. o. m. i juli 1919, bestrida rektorsbefattningen vid folkskolläraryrkesseminariet i Stockholm har Kungl. Maj:t förordnat lektorn vid folkskolläraryrkesseminariet i Falun, fil. kand. Anna Sörensen.

Giftermålsbalken inför lagrådet. Lagrådets granskning av lagberedningens förslag till ny giftermålsbalk med andra i samband härmed stående förslag om lagändringar har nu avslutats. Lagrådet har funnit förslaget ägnat att läggas till grund för den nya lagstiftningen i dessa delar; de invändningar som göras på skilda punkter äro övervägande av formell natur och beröra ej förslagets huvudgrunder. Som allmänt principuttalande har lagrådet enats i att framhålla att den likställighet mellan man och hustru, som uppstår genom det föreslagna avskaffandet av målsmanskapet, endast innebär ett lagfästande av den gestaltning som förhållandena till följd av ändrade etiska och sociala åskådningar redan faktiskt tagit.

Vi återkomma i detalj till lagrådets uttalande.

Socialstyrelsen och L. K. P. R:s undervisningsverksamhet. Socialstyrelsen, som haft att yttra sig om L. K. P. R:s framställning till regeringen om statsbidrag för utövande av undervisning i medborgerlig kunskap, har med betonande av att därmed endast åsyftas verksamheten för år 1920 tillstyrkt att Landsföreningen måtte komma i åtnjutande av statsbidrag. Principiellt anser styrelsen att bibringandet av medborgerlig kunskap bör ske i samma ordning för kvinnor som för män men att för den nuvarande övergångstiden staten kan anses fullt befogad att stödja en enskild sammanslutnings upplysningsverksamhet.

Fredrika Bremers bild.

Den avbrutna insamlingen för resandet av Fredrika Bremers staty tages åter upp. Vi lämna här plats för det upprop som utsänts av statykommittén.

Förutom nedan angivna mottagare av bidrag, finnes teckningslista å Herthas redaktion.

Sverges riksdag har nu tillerkänt landets döttrar samma medborgarrätt som dess söner. En ovärderlig vinning för kvinnorna av detta förtroende är att det bereder dem större möjlighet till personlig utveckling och utnyttjande av inneboende krafter.

Se vi tillbaka ett åttiotal år på kvinnans, steg för steg, förbättrade ställning, så måste vi erkänna att vi nu njuta frukterna av Fredrika Bremers strävanden. Hon var grundläggaren av kvinnorörelsen i Sverige. Hon var den första som kämpade för kvinnornas rätt till upplysning. Hon var den som i djupaste medkänsla för det på den tiden förtryckta kvinnosläktet förstod att vinna lagstiftarna för kvinnans myndighet. Hon var den första som begärde utrymme för individualitet och plats för henne att leva och verka i enlighet med sina gåvor.

Och hon vedervågade medvetet sin popularitet som författare genom att i sin roman *Hertha* sprida sina idéer till kvinnornas frigörelse. Detta innebar ett verkligt offer, ty hennes litterära berömmelse var stor och hade nått över Sverges gränser.

Men framför allt var hon en av de rena, brinnande och modiga andar, till vilka kvinnor i alla tider skola se upp i beundran och kärlek.

Det är i känslan av den tacksamhetsskuld, vari Sverges kvinnor stå till Fredrika Bremer, som beslut fattats att resa hennes staty i huvudstaden. En påbörjad insamling härtill avbröts av världskriget. Den återupptages nu med vädjan till kvinnor i alla samhällsgrupper att med tacksamma hjärtan och givmilda händer bidraga till resandet av en minnesstod över den yppersta bland våra föregångskvinnor.

Bidrag mottagas av samtliga medlemmar av kommittén för Fredrika Bremerstatyn.

Stockholm i maj 1919.

Sigrid Leijonhufvud, kommitténs v. ordförande, Johannesgatan 22. *Sigrid Elmblad*, f. Petterson, Kommendörsgatan 28. *Ann Margret Holmgren*, f. Tersmeden, Norr Mälarstrand 22. *Bertha Hübner*, Grevgatan 56. *Gerda Lindblom*, f. Planting-Gyllenbåga, Bragevägen 12. *Agda Montelius*, f. Reuterskiöld, S:t Paulsgatan 11. *Stina Quint*, kommitténs skattmästare, Artillerigatan 8. *Emilie Rathou*, Äppleviken. *Hilda Sachs*, f. Engström, kommitténs sekreterare, Bryggaregatan 4. *Lydia Wahlström*, Johannesgatan 22.

I syfte med ovanstående upprop instämma:

Louise Adelswärd, f. Douglas. *Signe Bergman*. *Emilia Broomé*, f. Lothigius. *Ebba Böklin*, f. Gellerstedt. *Frigga Carlberg*, f. Lundgren. *Henriette Coyet*, f. Cederström.

Magda De Geer, f. Sörensen. *Marja Edén*, f. Wallmark. *Augustine Ehrensvärd*. *Elin Engström*, f. Karlson. *Ellen Hagen*, f. Wadström. *Agnes Hellner*, f. Ekman. *Agathe v. Koch*, f. Wrede. *Elisabeth Quensel*, f. v. Mentzer. *Ella von Rosen*, f. Wijk. *Anna Sandström*. *Signe Trygger*, f. Söderström. *Eva Upmark*, f. Kindstrand. *Louise Wachtmeister*, f. Carleson. *Clara Wahlström*. *Anna Whitlock*. *Karolina Widerström*.

Krigets facit.

Att åtaga sig en artikel med en sådan rubrik är att hålla rannsaking med sig själv, det märker man när man ska till.

Ty naturligtvis är det blott krigets facit för mig själv jag med något uns av säkerhet kan och vill yttra mig om. De vida, svepande gesterna ut över världsskådespelet, de generaliserande profetåtbörderna mäktar jag icke. Det förekommer mig som om vi litet var gestikulerat för mycket — nu i trötthetens och ovisshetens tecken är det med den blödandes känsla av snålhet om kraftyttringarna man vill undvika varje ord man inte kan stå för just nu. Det är bättre att säga för litet än för mycket, huvudsaken är handlingen, tiden så knapp, krafterna så små.

”Är jag för pessimistisk? Behövs det just nu all uppmuntran, allt hopp och mod man kan skrapa hop åt sig och andra?”

Visserligen — men läget är för allvarsamt för gottköpsmod och gottköps-hopp, för allt som förtröstar därför att det icke sett verkligheten* in i ögonen. Det vore ett brott mot framtiden att ens inför sig själv bagatellisera tidens hela tröstlösa förtvivlan. Det enda som du-ger nu är de hopbitna tändernas mod.

Hopp — om det är det för tidigt att yttra sig.

Nej, jag är icke för pessimistisk. Det kan icke den vara, vilken uthärdat fem års världskrig blott på grund av sin fasta förvissning att dessa års elände, meningslösheten av alla dessa gigantiska uppoffringar måste tvinga människorna att till slut söka ge vanvetet mening, uppoffringarna resultat genom att skapa garantier mot eländets återuppre-pande, en ny världsordning, byggd icke längre på makt och våld utan på rätt.

Och nu!

Likt en syn vari fångats en blyxtbild av världssjärens gest i detta ögonblick ser jag framför mig hoparna av krigsinvalider, en smutsgrå lemlästad skara, samlad kring de stora affischerna på gat-hörnen i alla de tyska städer jag for genom på väg till och från den internationella kvinnokongressen i Zürich.

Med rött på det svarta var där utstakat Tysklands nya gränser sedan Rhenländerna, Ostpreussen, de polska delarna, Elsass och Lothringen skurits bort från rikskroppen. Upp mot det röda och svarta, det stympade riket de givit sina bästa krafter, lyfte krigsinvaliderna upp sina vita ansikten, somliga utan ögon, andra vanställda till mar-

dröms masker. Deras kryckor skramlade, de tomma uniformsärmarna flaxade då de efter en sista lång blick på den blödande kartan vände sig om och blickade därifrån — gårdagens hjältar, dagens tiggare — mot öden man helst ville slippa att föreställa sig. Alla tycktes de stumt säga detsamma som den unge lungsiktige soldaten på tåget mellan Ulm och Nürnberg frågade, med sina döds-trötta ögon stirrande ut över fält, vars skörd han aldrig skulle få se. — Och för vad? För vad egentligen är det vi lidit, för vad är det vi dö? Jag tänkte på det den unge amerikanske krigskorrespondenten berättat mig om den amerikanske soldatpojken, som fått hela ryggen bortskjutet men ändå levde i dagar, hela tiden viskande ett och detsamma — i oerhörd torterad förundran ett och detsamma: Vad har jag gjort? Vad är orsaken? Engelsmän och tyskar, fransmän och amerikanare, vänner och fiender, alla ha de frågat detsamma i sin sista stund: För vad, kamrat, för vad?

För att Pelion skulle hopas på Ossa, för att världen skulle bli ännu mera hatfyllt, ännu osäkrare att leva i, ett ändå hopplösare ställe för de barn vi mödrar nära med våra drömmars hjärteblod!

För att krigshetsarna och maktpredikanterna, som blåste upp världsbranden, alla de vars visdom vi hatat och föraktat under alla dessa år, äntligen skulle få rätt? — Se, se, säga de nu triumferande, var det inte det vi sade? Våld, våld, under fraserna om fred och rätt fanns bara imperialistiska våldsdrömmar. Hade inte Tyskland rätt? Står icke den ena stormakten alltid den an-

dra efter livet? Alla som rusta ha rätt, ve över fredsfårens galenskap! — "Om vi måste antaga dessa fredsvillkor ha vi kriget här igen om 20 år!" sade man allmänt i Tyskland. "Och då", tillade många, "gå också kvinnorna ut, för att vi skola bli så många män som möjligt vid fronten." Överallt alltså bland segrare som bland besegrade den gamla meningslösa helvetesslentrianen i tankegången fullständigt obruten, hat- och hämdekedjan rastlöst skridande framåt.

Nej, nej, man kan icke vara för pessimistisk nu — det vore orätt.

Icke med Clémenceau vid Frankrikes roder, ett Frankrike "drucket av seger, ett reaktionens bålverk mitt i Europa", som uttrycket föll i kretsen av landsflyktiga franska pacifister i Genève. Icke med Amerika ännu så behärskat av hatkampanjen mot Tyskland att de bilder av uthungrade tyska barn, vilka behjärtade kvinnliga journalister sända hem till sina tidningar, undertryckas på redaktionerna och aldrig få skåda spalternas ljus.

Icke med England i koalitionsregeringens tecken, arresterande "Fight the Famine Council's" sekreterare.

Icke med Australien militärdrillande sina gossar redan från deras fjortonde år. Icke med ententens trupper överallt bekämpande de folk vilka, redan övernog hindrade av inre ofred, hunger och elände av alla slag, sträva att experimentera fram ett nytt och bättre samhällsskick.

Jag fällde nyss ett ord om profetgester — i detta sammanhang erinrar jag mig att även jag har en sådan på mitt samvete — då jag i "Den sjunde

basunen" talar om revolutionerna som den sannolika och högst glädjande följden av fortsatt världskrig.

Ty visserligen ha revolutionerna mycket riktigt kommit, men icke voro de sådana man tänkt sig — vad har egentligen utfallit så som man föreställde sig det i 1915 års relativt ljusblå optimism?

Dock hur fruktansvärt olika drömmen om den nya födelsens bad revolutionerna än visat sig vara, ett måste man hålla på — att den gamla ordningens bärare, kapitalismens härar, icke ha nog rena händer att röra i dem med ens ett finger, långt mindre med sina bajonetter.

"Obarmhärthighet!" ropar kanske bourgeoisie, "att låta bolsjevikerna hungra ut barnen, föröda intelligensen och härja sitt lands välstånd för sekler framåt."

Men den har helt enkelt ingen rätt att protestera — då den icke protesterade när kriget gjorde precis detsamma. Den blodiga revolutionen är barn av samma anda som kriget, den gamla onda anden som tror att blott våldet förmår något.

Men i revolutionen har den löpt linan ut och förhärjar i vanvett sig själv. Må bölden alltså självmogna, även om den därigenom utbreder sig. Ty — ibland känner man det — kanske är det helt enkelt ett nytt släkte, förgängelsen av hela vår dömda generation, som vill till för att världen skall kunna frälsas?

Här lappas och vändes, talas och gråtes i allsköns välmening överallt, ständigt träffar man på hyggliga, redbara, rätttrådiga människor, förtvivlade över tingens nuvarande tillstånd — ja, man råkar knappast andra.

Och ändå förblir allt i det gamla förtvivalde läget — alla goda människor tillsammans tyckas ändå för svaga att lyfta bort ens ett uns av onskans tyngd över världen. Där sitter man i de franska pacifisternas krets vid Lac Léman och glädes åt deras oväld och högsinne tills man minnes deras isolering, deras fruktansvärda fåtalighet och vanmakt, en föraktad handfull drömmare, sörjande sin hövding Rolland, vilken Frankrike icke släpper ut ur sin reaktions järnborg. Där triumferar man ett ögonblick över de stora protestmöten mot våldsfreden "Fight the Famine Council" nyligen hållit i London. Nästa dag vet man att arrangörerna arresterats. Där lyssnar man i Zürich på den Internationella kvinnokongressens varma och visa anföranden — en sekund tror man sig, som de tyska kvinnorna uttryckte det, vara försatt till himmelen. Men bara för en sekund — så vaknar man upp igen, fylld av desperat undran och trängtan: sätta ett spår, få något gjort, äntligen förmå något mot den sega makt som vänder alla våra drömmar till strömmar!

Jag tror icke jag misstar mig alltför mycket om att det var den känslan vilken då och då, förstulet, kanske omedvetet, talade ur anförandena på kongressen — ur en invändning ibland, men lika ofta ur en desperat fordran med något av uttrycket hos en förtvivlad som med sina sista krafter vill framåt. Man kände därbakom hela bördan av förfärliga erfarenheter — revolutionerna, hungersnöden, blodiga uppgörelser, krossade illusioner i mängd, vilka lågo bakom denna kongress, icke som vid Haagkon-

gressen ännu i mycket dolda av framtidens barmhärtiga slöja.

I Haag var det den rena pura pacifismen som härskade, försonlighetsviljan, systrakänslorna hos alla dessa kvinnor som samlats för att försäkra varandra om sin oföränderliga kärlek. Åtrån att hejda det förfärliga var brinnande men skyggt medveten om sin vanmakt, tonen vari man vädjade till regeringar och parlament nästan ödmjukt bevekande.

På Zürichkongressen var pacifismen fortfarande lika ren, systrakänslorna fingo lika ovanskliga uttryck, man vädjade fortfarande i telegram och resolutioner till regeringschefer och höga råd.

Men trots att man väl var än mer övertygad om resolutioners rätt tvivelaktiga resultat hade de vädjande stämorna en bestämd klang, i medvetandet om den vunna medborgarrätt och -makt som i de flesta delegerades fall låg bakom deras ord.

Själva de områden de talade om voro också betydligt utvidgade. Diskussionen av riktlinjerna för framtidens humanistiska och pedagogiska strävanden gav därför så småningom den pessimistiska neutrala åhörarinnan en bestämd sensation av att likaväl som i hennes eget fall dessa kvinnors erfarenheter under krigsåren utvidgat deras spontana känslor som kvinnor och mödrar till att omfatta allt flera livsområden. Tills hon tyckte sig ana tillvaron av en hel ny specifikt kvinnlig livsåskådning trädande fram ur kaos, en livssyn som fördrar respekt för tillvarons bevarande värden, väl så

bestämt som männen bruka predika hårdhetens evangelium.

Visserligen segrade icke alltid denna åskådning på kongressen, men flera av dess viktigaste uttalanden präglades dock av den och bland de unga kvinnorna där kände man dess förhärskande närvaro.

Att vara kvinna och omutlig pacifist, att som moder eller blivande moder fordra samhällets omdaning därhän att alla barn beredas lika god start i livet, det var för dem ett och detsamma.

Detta de yngsta och de bästa kvinnornas fördjupade medvetande av sig själva som kvinnor, sitt ansvar som sådana, anser jag för min del vara det man än så länge säkrast kan nämna som krigets facit.

Vad som sedan kan bli det reella resultatet??

Men även om det kände man ibland ljusa förhoppningar — inför den förtröstan, vilken präglade många av dessa kvinnor, vars erfarenheter kommo en skyddad neutral att böja sitt huvud. Sannerligen, varken hos Anita Augspurg eller Mrs. Despard, varken hos Emily Balch, som mist sin professorsstol för sina pacifistiska åsikters skull, eller hos Jeanne Melin, vilken genom sitt deltagande i kongressen riskerar att icke få återvända till Frankrike, är modet något gottköpsmod, idealismen oerfaren välmening i det blå — de ha betalt sin rätt att bli tagna på allvar, även om de hoppas.

"In the long run".

Det var ett uttryck som ofta kom igen i talen därnere. Men just för att målet var så långt borta och fordringarna så

lätt kunna avtrubbas på vägen ville man ställa dem så högt som möjligt.

Detta var det verkligt hoppgivande. Att kvinnornas förtvivlan börjat inge dem djärvhet.

Obarmhjärtigare, enklare, mera helhjärtad — i de tre orden utmynnar mitt intryck av kongressens anda. Som dess mest betydelsefulla manifestation står i mitt minne österrikiskan Helene Hertzkas resolution, vilken apropå de manliga värnpliktsvägrarna, de s. k. conscientious objectors, föreslog kongressen att uttala sig för en liknande aktion från kvinnornas sida.

Ett brännbart ämne, ett fullständigt explosivt stoff — då man tänker på vilka utomordentliga tjänster isynnerhet de anglosachsiska kvinnorna gjort sina länder genom att under krigsåren fylla männens platser!

Också fattade kongressen icke ställning till frågan.

Men den efterlämnade säkert en tagg i mången kvinnas hjärta. För en och annan hade väl hennes innersta dröm varit just detta — att bli stark nog att förmå vägra att på något som helst sätt tjäna kriget.

Men vem kan förebrå den som icke förmått stålsätta sig nog för detta? Icke om man tänker på allt hon skulle behövt göra sig döv och blind för, blodets röst, samhörighetskänslan med sin generation, tron att fosterlandet var i fara, behöfve

allas armar — äck, knappast en enda naturlig känsla skulle hon slippa att våldföra.

Och dock — dock...

Minnet av den som sade: "Den som icke överger fader och moder för min skull, han är mig icke värdig", står alltjämt kvar.

Hågkomsten också av de få, de omutliga, vilka i alla stora rörelser bildat grundvalen för det sedan växande, banat vägen för det till slut segrande — de hånade, förbannade väktarna av den sanning, som var deras tid en galenskap.

Övertygelsen därtill att kvinnornas vägran att på något sätt göra män lediga till brodermord likaväl som de manliga värnpliktsvägrarnas oförsonlighet till slut, blott de bleve tillräckligt många, skulle kunna omöjliggöra kriget — utan hjälp av mer eller mindre förfuskade nationernas förbund. Och så till slut alltid detta förfärliga — att det till syvende og sist är blott på en själv det kommer an i fall de skola bli tillräckligt många.

Så många törnen har den taggen, så djupt stinger den — den som väljer dess väg må se till att han eller hon orkar den — ingen får välja den med lätt sinne utan eftertanke och djup rannsakan.

Och för min egen rannsakan in publico sätter jag nu punkt — en punkt som kanske mera liknar ett frågetecken.

ANNA LENA H ELGSTRÖM.

Kringblick.

Segertåget jorden runt. Det är välgörande att kunna tala om segertåg och inte samtidigt behöva mena död och förstörelse. När kvinnorösträtten nu firar viktoria i land efter land, betyder det ett idéns segertåg och ett rättens hävdande utan beledsagande våld och lidande för andra. Vi ha rätt att med lätta hjärtan och rent samvete sjunga Te Deum.

"Den 20 maj 1919 måste alltid komma att betraktas som en av de stora dagarna i den kvinnliga rösträttens historia", skriver mrs Henry Fawcett i senaste numret av *The Common Cause*. Ty på den dagen, fortsätter hon, slog Frankrike, som hittintills undanhållit sina kvinnor varje den minsta smula av representationsrätt, kommunalt som politiskt, in på en ny väg. Med 344 röster mot 97 beviljade då deputeradekammaren Frankrikes och Algirs kvinnor samma fulla väljarrätt som dess män besitta. Med denna överväldigande majoritet, i runt tal en proportion av tre och en halv mot en, erkände då fransmännen själva det oriktiga i sin förutvarande ståndpunkt.

Frågan väntar nu sitt avgörande i senaten. Man kan våga antaga att denna inte skall kunna se förbi den imponerande majoritetssiffran i deputeradekammaren. M. Clemenceau, mannen i Frankrike för närvarande, lär också redan så tidigt som i februari yttrat att varje argument för mannens rösträtt är i lika mån gällande för kvinnans.

Från fransyskornas stora dag den 20 maj till amerikanskornas framgång med det federala rösträttsförslaget i representanternas hus är endast två dagar att räkna. Den 22 maj antog detta Förenta Staternas underhus, med 304 röster mot 88, d. v. s. med 70 röster mer än som behövdes för den erforderliga två tredjedels majoriteten, förslaget om genomförande av den kvinnliga rösträtten i Unionens samtliga stater. När det första gången dekretade Förenta Staternas samfällida vilja i denna sak, den 10 februari 1918, var det med blott en överflödsröst över den nödyändiga tvåtred-

jedelsmajoriteten. Man kan i sanning nu framställa samma fråga som till den franska senaten. Finns det en möjlighet att den amerikanska kongressens senat skall kunna ignorera den så starkt manifesterade folkviljan? Man får hoppas att den skandalösa agitationen emot den kvinnliga rösträtten i rusdrycksföretags intressen och under påverkan av ett fortlevande motstånd från sydstaternas sida på grund av negerfrågan inte längre skall bli den bestämmande vid sakens behandling i amerikanska kongressens överhus.

Samtidigt med att de samtliga staternas representanter i Washington så starkt uttalade sig för den kvinnliga rösträttsfrågans lösning på en gång av kongressen, gingo tre av staterna sin egen väg och beviljade kvinnorösträtt till presidentvalen: Maine, Minnesota och Missouri. Härmed ökades de presidentväljande staterna till elva, medan amerikanskorna redan besitta de fulla politiska rättigheterna i femton stater.

Den 9 maj var holländskornas dag. Med 64 röster mot 10 godtog då Hollands andra kammare en föreliggande motion om rösträtt för kvinnor. Från Holland skriver Martina Kramers att man med stor säkerhet nu väntar första kammarens och drottningens sanktion av detta beslut. Holländskorna äro därmed räddade ur den något egendomliga situation, som genom föregående beslut i deras rösträttsfråga blivit deras: att vara valbara till alla politiska och kommunala förtroendeuppdrag men inte ha rättighet att såsom väljare lägga sina röster till eller från när det gäller.

Belgiskorna ha fått sin egendomligt tilldelade vinst i fråga om rösträtt, en direkt krigsvinst, men som sådan också av högst tvetydigt värde. Den 10 april förklarade sig kammaren för politisk rösträtts tillerkännande åt alla änkor efter soldater eller civila som dödats av fienden, och där ingen änka finas, åt modern, samt åt alla kvinnor som dömts eller fängslats för patriotiska handlingar under den fientliga ockupationen. En egendomlig nationalbelöning, som lär komma att tillfalla ungefär

30,000 belgiskor och som försvinner med dessa, ty även dessa nationalbelönade kvinnor skola i sin tid skatta åt förgängelsen!

Den kommunala rösträtten, som samtidigt voterades, var baserad på mera allmänfattlig grund. Där blev personen såsom sådan erkänd sina medborgerliga rättigheter utan avseende på hennes förutvarande förbindelse med en nu avdöd man. Så enkelt var det med den avdelningen av det kvinnliga medborgarskapet.

Slutligen kommer meddelandet från Palestina att i den reorganiserade judiska staten, som väntar på sitt erkännande av fredskonferensen i Paris, den förberedande kommittén för nationalförsamlingen vid en av sina för-

sta sessioner beslöt att alla stadganden i fråga om valrätt skola gälla lika för kvinnor som för män. Varje kvinna över 20 år bleve på så sätt röstberättigad, vid fyllda 24 år vore hon valbar till det judiska Palestinas konstituerande församling.

I samtliga de kommittéer, som arbeta på att bygga upp grunden för judarnas nya rike, ha kvinnorna redan en framstående plats.

Finns det verkligen ännu de i det gamla Europa, som tro att det kan sättas en damm för utvecklingen genom att utestänga kvinnorna? Med en djup tacksamhetens suck kunna vi här hemma fastslå att det åtminstone utåt, för världen ser ut som om Sverige icke gjorde sig skyldigt till slik blamage!

L. K. P. R:s medborgarfester.

Riksdagsbeslutet den 24 maj fick icke gå förbi som en dagens händelse, väl stor och betydelsefull, men dock till det yttre borta i därpå följande dagars växlande liv. Det hugfästes av den kvinnliga rösträttsledningen med ståtliga medborgarfester. L. K. P. R:s centralstyrelse samlades även med anledning av den viktiga händelsen till extra centralstyrelsemöte i Stockholm den 29 maj, Kristi himmelfärdsdag, för att överlägga om organisationens omedelbara mål efter en ny riksdags godkännande av beslutet av den 24 maj. Diskussionen föranledde emellertid inga avgöranden. För övrigt inträffade det märkvärdiga, hittills okända i rösträttsrörelsens historia — att centralstyrelsemötet icke fattade någon resolution! Sådant hade helt enkelt blivit överflödigt.

I Stockholm inleddes högtidlig-hållandet av riksdagens beslut med en

vespergudstjänst i Storkyrkan onsdagen den 28 maj med predikan av kyrkoherde J. Källander. Det var en i sin art ny andaktstund, som hölls i Olaus Petri gamla kyrka. Med ingångspsalmens, nr 33, första rader, "Jag lyfter mina händer upp till Guds berg och hus", hade Fredrika Bremer låtit sin Hertha sluta av sina dagsboksanteckningar i känslan av den annalkande döden, med en bön på läpparna om att det fädernesland, som ringaktade hennes själ och hennes kraft, skulle bli en huldare moder för sina andra döttrar, ge dem vad det nekat hennes ungdom: frihet, framtid, ett hem för andens liv. Nu tonade denna psalms åkallan under tempelvalven till helgelse av det kvinnornas medborgarliv, som Fredrika Bremer med sin Hertha och sin brinnande andes kraft banat väg för.

Altartjänsten, Stenhammars Sverige, sjungen från orgelläktaren, och slut-

psalmens allvarliga ord slöto samman det hela till högtidlighet.

Dagen därpå, Kristi himmelfärdsdag, var L. K. P. R:s stora medborgarfest i Auditorium. Redan de yttre anordningarna gävo festens glans och stämning åt stunden. Den sällsport vackra dekoreringen av estraden, där unga björkars grönska bröts mot klungor av lila rododendron och vita azaleor och gula tulpaner lyste mot lagerträdens djupa färgton, fonden av svenska fanor, mot vilken rösträttsstandarens guldsömmade vita dukar radade upp sig med sin vakt av unga studentskor, och längst fram bland blommor och grönt Selma Lagerlöfs imponerande diktarhuvud i gruppen

av de på estraden placerade talarna, gästerna från granländerna, L. K. P. R:s ordförande och fru Ann Margret Holmgren.

I den till sista plats fyllda salen märktes på första bänken medlemmar av regeringen, statsministern, statsråden Löfgren, Nilson, Palmstierna och Petersson, och på de närmaste bänkarna där bakom ett flertal riksdagsmän.

Den ståtliga rösträttskântaten från 1911, Sigrid Leijonhufvuds ord och Elfrida Andrées musik, inledde festen.

Och så talar Selma Lagerlöf. Hennes enkla, djupa ord måste bevaras i kvinnörörelsens arkiv. De återges här i sin helhet.

Selma Lagerlöfs tal.

I ljusnande natten brinner
en våreld på bergens topp.
Nu sol över bergen rinner,
nu dag går opp!

Detta är en dag, som jag aldrig trodde mig få uppleva, och jag är glad att jag har fått se den framträda ur tidens gömmor och bli till verklighet.

För jag må väl bekänna att jag och många med mig, som ha tagit del i det kvinnliga rösträttsarbetet, vi ha nog många gånger känt oss till mods som en utestängd, som i mörka natten står och klappar på en väl reglad port och inte kan göra sig hörd. Man vet nog i vilken ängslan och rådlöshet den råkar, som råkar ut för sådant. Det är ju mitt eget hem, detta, det är ju det enda ställe i världen där jag har oomtvistlig rätt att bli insläppt, säger man, men här tyckes ingen tänka på att jag har blivit lämnad

utanför. Härinne bo ju de män som älska mig, min far, min bror, min man, min son, varför har jag blivit utestängd? Jag vill ju bara komma in för att tjäna dem, hur kan det komma sig att ingen av dem öppnar för mig? Och man dunkar och slår tills handsken spricker och handen flyger i blod. Nu borde de ju höra, tänker man, och inom sig är man också övertygad om att de göra det. Det är bara det felet att ingen vill göra sig det omaket att stiga upp ur sängen och öppna. Och stundtals sätter man sig ned på tröskeln och tänker bittra tankar om dem därinne, som för all den kärlek man har gett dem inte en gång bry sig om att se efter att man har kommit ordentligt in under tak. Och timmarna gå med ängslande långsamhet. Gång på gång reser man sig på nytt för att bulta och ropa, men ögonblicket där-

efter sjunker man på nytt samman i förtvivlan.

Men se, nu har porten blivit öppnad både för otåliga rösträttskvinnor och för andra, som inte en gång ha ansträngt sig med att klappa. Vi ha nog fått se våra medsystrar både i öster, söder och väster gå in i sina hus före oss, men vi äro dock varken förfrusna eller förbittrade av en alltför lång väntan. Porten är öppen. Det där ihärdiga klappandet och ropandet, som vi trodde utan verkan, har dock vunnit genklang inne i byggnaden. De ivriga önskingarna som vi sände in genom de järnbeslagna dörrarna ha ryckt i de sovandes ögonlock. Det var ändå en lycka att vi blevo sittande kvar, att vi inte uppgåvo hoppet. Det var gott att vi trots allt förtforo att tro att genom denna port och ingen annan skulle vi bli insläppta.

Kanske att öppnandet skedde av en ren tillfällighet. Kanske att vi fingo smyga in på samma gång som andra utestängda, som hade bättre röst och bättre nävar och bättre förstodo att göra sig hörda, men i alla fall, om vi inte hade varit där tillstädes, om vi inte hade haft tro, hopp och tålamod tillräckligt för att stanna kvar på vår post, så hade det goda tillfället onyttjat gått förbi.

Och nu i denna stund, då segern är vunnen och då man kan vara glad, "såsom man är glad då man skiftar byte", då skulle jag vilja fråga vad det yppersta är av allt det som vi nu ha vunnit.

Ty bytet är visserligen stort och betydelsefullt. Det heter medborgarskap i det egna älskade fosterlandet, det heter förbättrad uppfostran, det heter hälsosam, stigande ansvarskänsla, det heter

kvinnokarakterens rensning från pjoskighet och barnslighet, det heter ökade ekonomiska möjligheter. Det heter detta och mycket annat.

Men jag för min del, och kanske mången annan, som har varit med i kampen, räknar inte de sociala fördelarna som den förnämsta vinsten. Det yppersta skulle jag vilja säga är segern själv, detta att vi ha fått föra en stor och god omöjlig sak fram till sin fullbordan.

Nu, när vi blicka tillbaka, måste vi ju tycka att det har skett nästan genom ett under. Ty vilket litet fåtal ha vi icke varit, och hur svagt synes inte i dessa de våldsamma stridernas dagar vårt kampmedel, som endast har bestått i att tala och övertyga.

Vi ha haft att strida mot vanor och betraktelsesätt som voro lika gamla som världen. Vi ha haft lagar emot oss lika-såväl som fördomar. Vi ha måst bryta ned egennytta och undanröja lojheten. Det föreföll en tid som om våra krav inte skulle kunna genomföras med mindre än att hela samhället blev omstörtat.

Och märk väl att vi ha inte haft pengar att lita till. Och vi ha inte ingett fruktan, vi ha inte hotat med revolution och uppror. Allt skulle ha kunnat fortgå som förut, även om våra fordringar hade lämnats utan avseende.

Men vår sak har segrat därför att det var en rätt fordran detta att de människor som ha fötts i detta land och ha fått sig det anvisat till sitt jordiska hem inte där kunna behandlas som gäster och främlingar, utan deras namn måste vara medborgare, därför att det är en rätt fordran att alla de som lyda ett lands

lagar också böra få vara med om att stifta dem, en rätt fordran att alla de som erlægga dess skatter också skola vara med om att bestämma dem.

Men hur omöjligt har det inte tyckts vara att få detta erkänt, hur hopplöst och förtvivlat. När det nu har gått igenom, så tyckes det oss inte vara ett verk av vår egen strävan, utan vi känna det så som skulle vi fått hjälp av någon väldig naturmakt. Det förefaller oss som om vi skulle med mycken möda och dåliga verktyg ha arbetat på att hugga sönder ett isberg. Det har varit ett segt och långsamt och tålmodsprövande arbete, som blott gjort små framsteg. Men så med ens ha vi fått hjälp av sol och vind och regn och värme, och på några få dagar ha isblocket förintats.

Det är många som i dessa dagar måste känna det på samma sätt, att de ha fått underbar framgång i sin strävan för en omöjlig sak. Alla de som ha nedlagt arbete på Finlands, Sönderjyllands, Polens, Armeniens hopplösa, omöjliga frihetsönskningar, alla de som ha arbetat för världsfreden måste känna att de till sitt eget oändligt svaga och maktlösa arbete ha fått en utomordentlig hjälp, att händelser och tillfälligheter verka för dem på ett sätt som de aldrig vågat drömma om.

Och om nu i våra hjärtan befästes tron på att den som vill en stor och god sak och sätter in sitt liv för den även skall föra den till seger; hur omöjligt det än må synas, skola en gång tillfälligheter inträda som hjälpa den fram. Om denna tro kan vinna insteg i våra hjärtan, då ha vi hunnit fram till något stort, då ha vi äntligen kommit fram till

att förstå vad Kristus menade när han talade om den tro som kan försätta berg.

Om kvinnorna nu efter detta förvärva sig denna tro, vilken styrka och vilket mod skall den inte skänka oss. Vilken makt skulle inte de bli i återuppbyggnad av den arma, förhärjade och förvildade världen!

Jag vet inte vad som hädanefter kan komma att bli målet för kvinnornas gemensamma strävan. Ett är säkert, att den inte behöver avstanna av brist på stora omöjliga mål att längta efter.

Vem skulle vilja eller mäktat motstå kvinnorna, om de nu vilja ta itu med att tämja eller förgöra de stora odjuren som förhärja världen, om de skulle vilja lägga mordlusten i band och bojor och nedgöra sedeslösheten eller bryta fattigdomens udd eller sätta dammar för fåfänglighet och njutningslystnad.

Gud, som har gjort människan sådan att hon med alla sina fel trängtar efter att bli herre över sina lustar och lidelser och vill leva ett lyckligt, harmoniskt liv, skall stå bakom er och världen skall inte kunna motstå er.

*

Anna Whitlock ger härefter i snabba drag rösträttsrörelsens historik, och Lydia Mattson-Sager framför från de unga deras tack till de äldre för deras uthålliga kamp.

Som Landsföreningens ordförande har Karolina Widerström redan vid mötets början framburit ett tack till regeringen och till alla dem som medverkat till den stora reformen, som nu med några enkla penndrag genomförts.

Ett särdeles högtidligt moment var när representanterna för danska och norska

kvinnoföreningar framburo dessas lyckönskningar till deras svenska systrar: fru Louise Wright för Danske Kvinders Nationalraad, fru Elise Petersen för Dansk Kvindesamfund, fru Sofie Voss för Norske Kvinders Nationalraad och fru Anna Dahl för Norsk Kvindestemmeretsforening, och när ögonblicket där- efter en deputation från de socialdemokratiska kvinnorna, som nyss hållit möte i Folkets hus, syntes på estraden under sin röda fana och Anna Lindhagen uttalade dessas tack till Landsföreningen för det arbete den utfört i organisationens och upplysningens tjänst.

Stenhammars "Sverige" tonade till sist, unisont sjungen.

Men härmed var icke dagens händelser slut. Vid 8-tiden på kvällen samlades man kring talarstolarna på Skansen, där Lydia Wahlström, Ruth Gustafsson, Ellen Hagen och Alexandra Skoglund talade i den vackra vårkvällen. Lydia Wahlström mot kvinnans indragande i de nuvarande partistrider- na och för hennes uppgift att höja och idealisera det politiska livet genom att sluta sig tillsammans till ett eget parti med ett för kvinnornas kynne lämpat speciellt program. Ruth Gustafsson med given utgångspunkt av kvinnornas anslutning till existerande partier men uttalande förhoppningen om att gott samarbete måtte komma att råda mellan de olika partiernas kvinnor och män. Ellen Hagen om kvinnornas solidaritet och

enande kring samma ideal. Alexandra Skoglund om det ansvar, som nu lagts på kvinnornas axlar.

Ett samkväm på Skansens Högloft med flera hundra gäster bänkade kring de långa borden i gästbudssalen blev avslutningen.

I Uppsala högtidlighölls 24-maj- beslutet med en ståtlig fest i universite- tets aula söndagen den 1 juni med Selma Lagerlöf, statsministern och ärkebisko- pen som talare.

Göteborgs rösträttsförening fira- de samma dag sitt vunna mål genom att 600 av dess medlemmar tillsammans med medlemmar av Göteborgs socialdemo- kratiska kvinnoklubb marscherade i pro- cession, företrädda av sina fanor, till Slottsskogen, där Gulli Petrini talade till en av flera tusen personer bestående människomassa.

I Malmö hölls stort friluftsmöte i Slottsparken, med tal av Anna Wick- sell och kyrkoherde A. Bruhn.

Hälsingborgs F. K. P. R. hug- fäste dagen genom att tillsammans med Fredrika Bremer-Förbundet, Vita Ban- det, Kooperativa kvinnogillet och Häl- singborgs folkskolläraryrkesförbund i närvaro av flera hundra medlemmar nedlägga en lagerkrans på F. T. Borgs grav, den första förkämpan för kvinno- rösträtten i Sverges riksdag.

För övriga medborgarfester inom F. K. P. R.-föreningar i landsorten ha vi här icke tillfälle att redogöra.

Om uppkomsten av den lägre pensions- åldern för kvinnor.

I nnan den civila pensionslagen av år 1907 kom till stånd, hade riksdagen i en lång följd av år behandlat ett flertal olika förslag till lagen i fråga. I intet av dessa göres med avseende å pensionsåldern någon som helst skillnad mellan man och kvinna förrän plötsligt i 1905 års förslag, vilket blev det som kom att ligga till grund för vår nuvarande pensionslag.

Vid behandlingen av lagförslaget i riksdagen förekom ingen som helst diskussion om den nya punkt i detsamma, som innehöll bestämmelser om en lägre pensionsålder för kvinnor, vilket tyder på att något intresse för denna fråga ej tyckes ha förefunnits hos vederbörande vid denna tid.

Hur kom då denna lagparagraf till stånd?

I ovannämnda lagförslag av år 1905 inrycktes helt enkelt utan motivering bestämmelserna i den år 1904, 27 aug., fastställda pensionsregleringen för läroverken samt för några andra institutioner, vilka senare ändrat sina pensionsbestämmelser endast med hänvisning till läroverkskommitténs utlåtande. I kungl. prop. om civil pensionslag år 1907 med anledning av 1905 års förslag göres sedan i anslutning till bestämmelserna för ovannämnda institutioner en generalisering av en lägre pensionsålder för kvinnor.

Granskar man nu läroverkskommitténs ovannämnda utlåtande, som får anses utgöra ursprunget till att en lägre

pensionsålder för kvinnor blivit generellt fastslagen, så framgår därav att kommittén motiverat sitt förslag med att särskilda bestämmelser ansågos erforderliga, enär kvinnorna tidigare än männen bleve utslitna i tjänsten. Någon utredning av frågan framlägges ej, men man föreslår 55 år med hänvisning till 1) Kungl. Maj:ts proposition av år 1892 rörande ämneslärarinnor vid mindre läroverk samt till förhållandena med avseende på 2) folk- och 3) småskolelärarinnorna. Vidare framhålles, att för 4) delägarna i Sverges flickskolors pensionskassor pensionsåldern vore bestämd till 55 år.

Ad. 1) Vad beträffar 1892 års proposition rörande ämneslärarinnor vid mindre läroverk, så avslogs densamma omedelbart av riksdagen. Någon erfarenhet kan alltså ej hava vunnits genom densamma.

Ad. 2) Hänvisningen till folkskolelärarinnorna är i detta sammanhang utan beviskraft. Visserligen var deras pensionsålder 55 år, sålunda densamma som den av läroverkskommittén för kvinnor föreslagna, men även folkskolelärarnas pensionsålder var vid denna tid 55 år. År 1906 väcktes av hr Malmin m. fl. motion om att sätta folkskolelärarinnornas pensionsålder ett par år lägre än lärarnas, men sammansatta stats- och lagutskottet påvisade då, att medelåldern för lärarinnornas avgång ur tjänsten var högst obetydligt lägre än lärar-

nas, varför förändringen icke ansågs vara påkallad, och motionen avsågs.

(Även sedermera ha statistiska utredningar visat, att någon skillnad mellan manlig och kvinnlig folkskolelärare med avseende på avgång från tjänsten praktiskt taget icke förefinnes. För båda könen har medelpensionsåldern visat en stadig tendens att stiga.)

Ad. 3) Vad åter småskolelärarinnorna angår, så äro de den enda kategori av kvinnor, som före år 1904 enligt lag kunde bliva pensionerade vid en lägre ålder än sina manliga kolleger, d. v. s. de hade sedan år 1892 genom riksdagsbeslut i överensstämmelse med Kungl. prop. nr 36 rättighet att avgå med avkortad pension 5 år tidigare än manliga lärare. (Kåren bestod vid denna tid till mer än $\frac{9}{10}$ av kvinnor.) Det sägs i motiveringen till denna kungl. prop. att "de tidigare än männen bleve utslitna i tjänsten". Vem känner icke de exceptionellt svåra förhållanden under vilka småskolelärarinnorna levde och delvis ännu leva, deras ensliga tillvaro, deras sällsportunga arbetsbörd och synnerligen dåliga ekonomiska ställning, vilken tvingat dem att föra ett liv i slit och släp helt och hållet hänvisade till självhjälp. — Kan det förvåna någon, om dessa kvinnor blevo tidigt utslitna i tjänsten?

I den kommittéutredning, som föregick kungl. prop. år 1892, behjärtas också deras särställning i förhållande till andra kvinnor, och kommitterade anse sig med avseende på dem böra göra en avvikelse från det gällande reglementet för folkskolelärarnas pensionsinrättning.

Ad. 4) Man hänvisar slutligen till pensionsåldern vid Sverges flickskolors

pensionskassor. Men hur förhöll det sig härmed? Jo, visserligen fingo delägarna pension vid 55 års ålder, men intet hindrade, att de kvarstodo i tjänsten trots uppbärandet av pension. Någon fullständig statistisk utredning med avseende på i vilken grad medlemmarna kvarstodo i arbetet förefinnes ej, men de siffror, som föreligga, samt yttranden av dem, som haft med kassorna att göra, samt av andra initierade tyda på att det övervägande flertalet fortsatte sin tjänst avsevärt utöver sagda ålder.

Av det ovan anförda framgår, att de skäl, som av vederbörande framdrogos för en lägre pensionsålder för kvinnor, icke äro av den art, att de, om de grundligare skärskådats, bort kunna giva anledning till förslaget i fråga, utan tvärtom bort tala mot detsamma. Ej heller giva de något stöd för det ideligen använda uttrycket, att kvinnor bliva tidigare utslitna i tjänsten. Den enda kår, där en allsidig utredning är gjord, nämligen folkskolelärarekåren, visar ju samma siffror för kvinnor som för män. Mer kan man väl ej begära.

De enda på faktiska förhållanden grundade skälen hänföra sig till de erfarenheter som gjorts beträffande en enda kvinnlig yrkesgrupp och därtill en med utpräglad undantagsställning, nämligen småskolelärarinnekåren.

Ifall något av alla tidigare än 1905 utarbetade förslag till civil pensionslag, vilka alla till tiden föregå läroverkens pensionsreglering, blivit antagna av riksdagen, så hade uppenbarligen icke en bestämmelse om lägre pensionsålder för kvinnor kommit in i svensk lag.

NANNA SWARTZ.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte.

De två dagarnas kvällsföredrag.

Årsmötets första afton, onsdagen den 23 april, hade ägnats den högaktuella frågan kvinnornas tillträde till statstjänsten. Herr Mobergers motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undanröjande av de i regeringsformen uppställda hindren mot kvinnors beklädande av statstjänst stod inför sitt avgörande i riksdagen — två dagar senare föll den på första kammarens motstånd. Fredrika-Bremer-Förbundets mötesprogram tog upp frågan fördelad i tre större grupperingar: Kvinnorna och civilförvaltningen, kvinnliga läkare i statens tjänst och kvinnan och prästämbetet.

Kvinnan och civilförvaltningen.

Det var jur. kand. Mathilda Staël von Holstein som gjorde början med den första utredningen. Efter en tillbakablick på huru olika yrken och befattningar efter hand öppnats för kvinnorna — 1846 års fabriks- och hantverksförordningar, som i sin mån lossade på näringsfrihetens band, folkskolläroanstalterna 1859, fältskärsyrket genom Kungl. förordning av 1861, assistentbefattningar inom telegrafstyrelsen samt vissa av styrelsen tillsatta befattningar inom postverket 1863 och samma rättigheter inom järnvägsstyrelsen 1869 — kom talarinnan in på det ännu kvarstående hindret för utsträckt rätt för kvinnorna att bekläda statstjänst. Ännu står i regeringsformens § 28 uttrycket "svenske män"

och ännu tolka svenska män denna paragraf så bokstavligt att de därmed utesluta kvinnorna. Det finns en annan paragraf, i tryckfrihetsförordningen, som har samma formulering, men den har alltid tillämpats på kvinnorna! 1909 års grundlagsändring har dock rubbat på regeringsformens 28:e paragraf, den principiella rätten gavs ju då åt kvinnorna att kunna utnämnas och befordras till diverse statstjänster: vissa lärarebefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska läroanstalterna vid universitetet dock undantagna, beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt läkarebefattningar, om även "grundernas" fastställande låtit vänta på sig och därmed alljämt den praktiska tillämpningen hämmats. Först 1918 kommo ju de första bestämmelserna i den vägen, grunder för lärare- och läkaretjänster fastslogos. I huvudsak vore därmed målet vunnet.

Kvinnorbetet inom civilförvaltningen hade staten emellertid i stor utsträckning tillgodogjort sig, ej blott inom sina affärsdrivande verk utan inom alla sina verk och inrättningar. Från att tidigare endast ha använt kvinnorna på extra stat, ha de kvinnliga skrivbiträdena inom de flesta verk nu uppförts på ordinarie stat, inom järnvägs- och fängvårdsstyrelserna, inom postsparbanken och inom flertalet centrala ämbetsverk. Från en 1:sta lönegrad har en 2:dra högre lönegrad inrättats, och år 1914 tillkommer en 3:dje lönegrad inom dessa verk.

En tillbakagång i fråga om arbetsförhållandena hade emellertid inträtt för kvinnorna i och med fastsläandet av särskilda kvinnliga befattningar, något som icke förekom till att börja med. Nu äro alla kvinnor biträden, männen däremot tjänstemän med högre löneförmåner och alla befordringsmöjligheter öppna.

Med en erinran om den skrivelse, som Fredrika-Bremer-Förbundet tillsammans med Akademiskt bildade kvinnors förening förlidet år avlätit till Kungl. Maj:t, vari begäres att de grundlagsenliga hindren för att svenska kvinnor må kunna utnämnas och befordras till i regeringsformen avsedda tjänster och befattningar måtte borttagas, slutade jur. kand. Staël von Holstein sitt föredrag med att betona att inga i förväg lagda hinder böra få utestänga begävning och utbildning.

Kvinnliga läkare i statens tjänst.

Doktor Andrea Andréen-Svedberg trädde därpå fram som de kvinnliga läkarnas målsman. Tillbakablicken över den strid dessa haft att utkämpa för att komma fram dit de i dag stå gick till det Kungl. brevet av 3 juni 1870, som gav svenska kvinnor rättighet till läkar-konstens utövning på eget ansvar i enskild praktik, och till den 1873 inskrivna första kvinnliga medicine studeranden vid Uppsala universitet Hildegard Björk, som dock måste avbryta studierna på grund av dövhet. Med omnämnande av huru vi med Karolina Widerström fingo vår första kvinnliga med. licentiat 1888 och att 1901 års utgång hade att uppvisa 19 kvinnliga legitimerade läkare

och ett större antal kvinnliga medicine studerande, omtalades den skrivelse dessa då avlätit till Kungl. Maj:t med anhållan om att det kungl. brevet av 1870 måtte förklaras ej lägga hinder i vägen för kvinna att i alla de fall, där ej grundlagen sådant förbjuder, inneha läkaretjänst, till vilken vetenskapliga och praktiska meriter berättiga henne. Kungl. Maj:ts förordning av 6 nov. 1903, som gav ogift kvinnlig läkare tillträde till stads- och distriktsläkarbefattningar, vissa underläkar- och läkarbefattningar vid kommunala sjukvårdsanstalter och statens anstalter, fängelseläkarbefattningar samt olika amanuens- och assistentbefattningar m. m., berördes och en översikt gavs av huru dessa givna rättigheter i stor utsträckning begagnats, varvid självfallet den kvinnliga läkaren erhållit samma lön som sin manliga kollega och samma arvode i praktiken.

Härefter kom dr A.-S. in på 1909 års riksdagsbeslut angående ändring av regeringsformen med avseende på kvinnors rätt att bekläda statstjänst samt huru de kvinnliga läkarna under väntan på grundernas fastställande vände sig till Medicinalstyrelsen med hemställan om att denna ville hos Kungl. Maj:t begära att för ogift kvinnlig läkare måtte öppnas ett visst antal tjänster, såsom extra och biträdande provinsialläkartjänster, järnvägsläkartjänster, köpings- och municipalläkartjänster, biträdande hospitalläkartjänster m. m. samt att ävenledes gift kvinnlig läkare måtte kunna förordnas till dessa platser såväl som de i Kungl. förordningen av 1903 upptagna och att Kungl. Maj:t ville bemyndiga

Medicinalstyrelsen att meddela kvinnlig läkare, gift eller ogift, förordnande som vikarie å fullmaktsplatser.

Med påpekande av att det praktiska behovet framtingat eftergifter framhöll därpå dr A.-S. att Medicinalstyrelsen tillstyrkt provinsialläkarbefattningars öppnande för kvinnorna, att den tacksamt tar emot kvinnliga vikarier, även gifta, och att den själv begär dispens hos Kungl. Maj:t — vilken ofta först kommer vid slutet av förordnandet!

En kort överblick av medicinalstyrelsens ställning till överläkarfrågan lämnades härefter. 1907 menade styrelsen att kvinnor finnas, som ägna sig för sådan uppgift som ledningen av större sjukvårdsanstalter. 1911 har den intet att erinra mot lönerogleringskommitténs förslag att chefsbefattningar tills vidare icke böra göras tillgängliga för kvinnor. 1919 vill styrelsen lika litet som 1907 förneka att kvinnor kunna vara ägnade för chefsbefattningar och anser sig icke längre böra motsätta sig detta krav.

Härefter ingick dr A.-S. på en ny svårighet som kommit till genom att tjänster förenade med statspension för innehavaren och familjen ifrågasättas som tillgängliga, detta komplicerar nämligen lönefrågan. En i och för sig föga tilltalande lösning av saken hade tillgripits genom att föreslå lägre lön för de kvinnliga läkarna. Härtill kom faran för en återverkan på den allmänna uppfattningen av den kvinnliga läkarens arbete i riktning att anse detsamma mindervärdigt, då mindre lön kan bjudas henne. Det kunde icke väntas att allmänheten skulle ha i minne de skäl som anföras för rättmätigheten av löneminskning för

statsanställda kvinnor: kvinnornas lägre pensionsålder, deras längre medellivslängd, att de ej erlægga avgift till änke- och pupillkassorna, att de ej fullgöra värnplikt samt det att endast mannen är familjeförsörjare.

Dr A.-S. slutade med att uttrycka den förhoppningen att Kungl. Maj:t, när det nu gäller, måtte öppna ordinarie stats-tjänster för de kvinnliga läkarna samt fastställa samma lön och lika pensionsålder som för de manliga, därmed fullföljande den linje som hittills följts för de kvinnliga läkarna och samtidigt tagande ett steg i den riktning, som synes vara den enda fullgoda för kvinnliga befattningshavare över huvud — lika lön för lika arbete. När för femtio år sedan läkarbanan öppnades för kvinnorna, hade detta skett under sådana former att frågans lösning hade kunnat betecknas som "så enkel och radikal, så rättvis och med allmänt väl förenlig som på vårt nuvarande kulturskede kan möjligen begäras".

Må detsamma, slutade dr A.-S., kunna sägas även om det sätt på vilket kvinnliga läkare snart skola beredas tillträde till statens tjänst.

Kvinnan och prästämbetet.

Doktor Lydia Wahlströms del i aftonens utredningar angående kvinnorna som statsanställda ämbets- och tjänstemän omfattade de kvinnliga prästerna. Det är som bekant omkring denna punkt som striden häftigast blossat upp, och det torde också kunna sägas att på denna punkt kommer det häftigaste motståndet att sättas in, när frågan når fram till definitivt avgörande. Det är

icke endast riksdagen som här har att gå ifrån gammal inrotad föreställning om det otillbörliga i att inte kvinnor tiga i församlingen, kyrkomötet har att i sista hand uttala sig, och vad detta betyder, kan man livligt föreställa sig.

Med en anekdot belysande vanans makt över sinnena — om en liten amerikansk gosse, som växt upp i en församling med kvinnlig präst och som i häpenheten över att plötsligt en gång få höra en manlig sådan, frågade sin mamma om herrar också finge predika —, började dr Wahlström med att vända sig mot uppfattningen att det vore urgammal tradition att förbehålla prästämbetet åt männen. Visserligen funnes nu endast Amerika, England och Schweiz att peka på när det gäller kvinnliga präster, men det vore intet tvivel om att den urkristna församlingen känt till kvinnor både såsom predikanter och församlingsföreståndare.

Hos oss hade frågan blivit direkt aktuell genom den aktion för kvinnors tillträde till statstjänsterna, som satts igång av Fredrika-Bremer-Förbundet och Akademiskt bildade kvinnors förening genom att dessa föreningar i slutet av förlidet år till regeringen översände begäran om kvinnors tillträde till statsämbeten. Hr Mobergers motion hade sedan tillkommit. Även i Danmark stod frågan på dagordningen, där regeringen i Kungl. proposition till den innevarande riksdagen framlagt kravet på statsämbetenas öppnande för kvinnorna. Prästfrågan hade där som här på det livligaste diskuterats. Av de sju danska biskoparna, som offentligt yttrat sig i saken, var det endast två som ansågo

att bibeln innehåller betänkligheter emot kvinnor som präster, om även flertalet av dem menar att sed och tradition strida däremot.

Med starkt betonande av att det vore kyrkans intresse som det framför allt måste tagas hänsyn til' och att detta icke vore en kvinnoaksfråga, framhöll därpå dr Wahlström 'att kallelsen till prästämbetet hade hos kvinnorna gått myndigheternas kallelse i förväg. Omkring tio kvinnliga teologie studerande och åtta teologie kandidater ha vi redan att räkna med. Detta antal skulle med säkerhet raskt ökas om prästbanan öppnades för kvinnorna. När man då betänker att prästbristen är ett faktum i vårt land, att Norrland med sina i yttersta grad sparsamt tilldelade präster kan sägas lida av verklig kyrklig nöd, att man för att råda någon bot på detta nödgats tillgripa sådana utvägar som att dispensera frikyrkopredikanter, folkskollärare och till och med hemmansägare från prästexamina, till föga fromma för kyrkans kulturella anseende, kunde väl sägas att det vore i kyrkans eget intresse att tillvarataga de krafter och den håg till arbete inom kyrkan som de kvinnliga teologerna representera.

Motståndet mot tanken på kvinnliga präster är något som torde bli vida svårare att bemöta än motståndet mot kvinnors tillträde till övriga ämbeten. I fråga om prästerna kommer det att i huvudsak grunda sig på känslöskäl, vilket ju också ligger i själva sakens natur.

Det slags intellektualistiska motstånd, vilket utgår från en gammaldags bibeltro, som när det alltid påberopade stället i Korinterbrevet om att kvinnorna

må tåga i församlingarna anföras som direkt skäl emot saken, vore återigen lätt att gendriva. En nyare bibeltolkning har fastslagit att stället helt enkelt är en senare tillsats, en förklarande marginalanmärkning, som av misstag kommit in i texten och som tydligen hänför sig till det direkta fallet att kvinnorna genom alltför ivriga frågor brukat avbryta de diskussioner som vid religiösa sammankomster inom de grekiska församlingarna följde på ett anförande. Ett förbud för kvinnor att predika kunde Paulus för övrigt inte gärna utfärda, då rätten att predika i dessa gamla tider inte berodde på några kyrkomyndigheter utan helt enkelt på Guds Andes bemyndigande. De urkristna församlingarna likställde predikogåvan med profetians gåva, och med profet menades icke bara förutsägare utan även lärare. När nu Paulus i samma brev förordnar att kvinnor icke få bedja eller profetera annat än med höljt huvud, har han dessutom, i stället för att utfärda ett förbud, själv bestämt regler för kvinnoprofeterandet.

Efter att ha berört estetiserande invändningar mot kvinnorna som präster och kommit in på den även i detta fall framförda invändningen att moderskapet är kvinnans egentliga kall, betonade dr Wahlström att moderskapet först och främst innefattar uppfostrans gärning och att den som förbiser kvinnornas intellektuella möjligheter på andra områden underskattar den andliga sidan av moderskapet och kommer till en ståndpunkt jämlik den, som karakteriseras av den gamla bibelöversättningens ord: "Hon varder likväl sa-

lig genom barnsörden". Det vore för övrigt anmärkningsvärt nog att den kristliga mystiken och det rent världsliga estetiserandet så gärna mötas på denna punkt, ett betecknande bevis på den nära släktskapen mellan mystiken och ett, låt vara översinnligt och förändligt, överskattande av det fysiska.

I föredragets senare del bemötte dr Wahlström framträdande tendenser till en uppdelning av manlig och kvinnlig prästerlig verksamhet, såsom då exempelvis — för övrigt av en kvinnlig teolog — begäran framställdts icke om prästämber, utan endast om "en erkänd kvinnlig kyrkotjänst, parallell med diakonissans men teoretisk" till komplettering av prästernas arbete i predikan och inre mission. En uppdelning av prästens ämbete i ett manligt, som omfattar både det sakramentala och det intellektuella, och ett kvinnligt, omfattande endast det sistnämnda och därför naturligtvis av den allmänna meningen uppfattat som ofullständigt och underordnat.

Här bakom torde nu ligga, menade dr W., om än troligen tämligen omedvetet, den högkyrkliga riktning som företräder den katolska offerprästens idé, prästen som ensam medlare vid utdelandet av kyrkans genom sakramenten "ingjutna" nåd. Offerprästen är genom sin invigning speciellt helgad till att meddela denna nåd såsom ett även på kroppsligheten verkande kraftstoff. Nu skulle det kunna tyckas att läran om prästvigningens magiska inverkan inte behövde hindra en kvinna att bli delaktig härav. Men med den katolska offerprästidén sammanhänger faktiskt en del urgamlas hed-

niska föreställningar, som gör att den också gärna mynnar ut i läran om kvinnans "orenhet" eller åtminstone mindrevärdighet inför det heliga. Vildarnas hemliga religiösa ceremonier för endast män, på det närmaste släkt med den galliska kyrkans under 500-talet förbud för de kvinnliga kyrkotjänarna att städa innanför altaret, skulle således nu få gå igen i 1900-talets uppfattning av kvinnans värdighet att sköta altartjänst och utdela sakrament i Sverges protestantiska kyrka, där man dock vill unna henne rätten att uppträda i predikstolen!

Nutidens kyrka har bruk för den bildade kvinnans motvilja mot religiös formalism och traditionell stilisering. Nutidsmänskans krav på att förstå prästens förkunnelse går hand i hand med hennes krav på att bli förstådd av sin själasörjare. Här har kvinnan sin givna uppgift, hennes speciella psykologiska blick och hennes sunda förstånd kunna skapa en ny predikan och en ny själavård. Må man unna henne, fortsatte dr W., att göra dessa egenskaper gällande, utan undandragande av ett moment av prästtjänsten, som för närvarande har en alldeles särskild betydande uppgift att fylla i vår uttröttade värld, där det är som om mänskorna inte längre orkade tänka och handla på egen hand utan behövde något verkligt fast att trygga sig till. För övrigt skulle kyrkan själv tillfoga en obotlig skada genom införandet av en med protestantismen oförenlig klyfta mellan en högre sakramental och en lägre icke-sakramental prästerlig verksamhet.

Med ett ytterligare betonande av att frågan om kvinnliga präster var en för

allvarlig sak att göras till ett enbart kvinnointresse eller en lekboll mellan partierna, slöt dr W. sitt föredrag med de gamla orden: "Vad Gud haver förenat, det skall människor icke åtskilja", ord, som hon menade ovillkorligen trängde sig fram inför känslan av nutidens onaturliga andliga isolering mellan könen.

Kvinnoarbete och kvinnoorganisationer i Frankrike och England under krigsåren.

Kvinnoarbete och kvinnoorganisationer i Frankrike och England under krigsåren, föredrag av fröken Eva Fröberg, offentligt möte i K. F. U. K:s hörsal, stod det på programmet för andra mötesdagens afton. Det var de egna iakttagelserna och minnena från en studieresa i Frankrike och England 1918—1919, som fröken Fröberg åtagit sig framlägga, belysta av en serie skioptikonbilder. I vilken grad ämnet intresserade, visade sig av att sal och läktare voro fyllda till sista plats.

Fröken F. började med en kort överblick av den förstörelse som gått över de av kriget hemsökta franska departementen. Utöver den ödeläggelse som drabbat dessa provinser jordbruk, industri och hela ekonomiska liv kommo de hundratusentals hustrur, mödrar och barn i de åtta nord-departementen, vilka sett sina hem förvandlade till rykande eldhögar, i årtal varit skilda från de sina, som flyktingar levat på andras barmhärtighet utan att veta något om det som för dem var det käraste i livet.

Ruinerade, hemlösa, med familjebanden brutna genom deportationer och krigets hemiska dödar ha de så fått leva fram dag för dag under de fyra fruktansvärda krigsåren.

Så kom äntligen det befriande slutet, lika mycket de franska kvinnornas som "les poilu's" förtjänst, därvid främst att märka den stora kvinnoföreningen *Conseil national des Femmes Françaises* och sjukvårdsföreningarna *L'Association des Dames françaises*, *L'Union des Femmes françaises* och *La Société française de Secours aux Blessés de la Guerre*, alla officiella sammanlutningar. Men största insatsen i det intensiva arbetet hade dock gjorts av oberoende och kraftiga viljor, som dragits dit, där nöden ropat starkast. Post, telegraf, järnvägar och städernas trafikmedel, tram och métros ha haft ett flertal kvinnliga anställda, men för övrigt vore det det privata initiativet, som varit förhärskande på alla områden.

När kriget kom och drog alla män till fronten, då endast gubbar och ynglingar funnos kvar, blev det de kraftiga landskvinnorna som fingo ta hand om den kommunala förvaltningen. "La fermière", som man väl varit van att se i selen när det gällde arbetet på gården, tidigast uppe och senast i säng, blev den som fick åtaga sig den verkställande myndigheten inom samhället, i början ett oerhört slag för den manliga värdigheten! Detta kvinnliga ingripande, eller som många ansågo föregripande, hade emellertid haft det goda med sig att det öppnat landsbefolkningens ögon för den

kvinnliga kapaciteten och åstadkommit en revolution i smått i respektive tänkesätt, som säkerligen kommer att bära frukt för framtiden.

Den studerande ungdomen hade också i dessa år erövat fält som förut varit förbjuden mark. *L'École centrale*, ingenjörsskolan i Paris, mottog förlidet år 7 kvinnliga elever, och jordbruksinstitutet *Grignon* och *Institut National Agronomique* ha öppnat sina portar för kvinnorna. I nuvarande stund räknar Frankrike omkring 800 kvinnliga läkare och flera kvinnliga utövare av advokatyrket.

Arbetet för Frankrikes genom kriget hemlösa hade tagit mångas krafter och en hel del kvinnoföreningar och byråer hade upprättats för att understödja och hjälpa de olyckliga. *L'Office de Familles dispersées*, *L'Accueil française*, *L'Assistance maternel* voro namnen på några av dessa. *M:me Brunschwig*, *Conseil National*s ordförande, hade varit en av de förnämsta drivande krafterna vid ordnandet av *Les Foyers du Soldat*, läsesalar och billiga nykterhetsvärdshus, där de mobiliserade kunde tillbringa sina lediga stunder och njuta av läsning, musik, föredrag m. m. Dessa foyers funnos i hundratals såväl i Paris som vid hela den långa fronten. *Les Maisons claires* voro hygieniska och goda hem, som upprättats för fattiga soldatbarn.

L'Aisne dévastée, *La Somme dévastée*, *La Renaissance des Foyers*, *Le village reconstitué*, allt kvinnoföreningar med mål att återuppbygga och hjälpa

där kriget gått fram. / Den tyska offensiven våren 1918 omintetgjorde en massa av vad denna hjälpverksamhet lyckats återställa, men energien levde kvar och parollen blev endast: "nya tag!"

Till det kvinnoarbete, som varit Frankrike till hjälp under kriget, hör det anglosachsiska ingripandet. Som prov på detta kan nämnas den av ett par amerikanskor startade agitationen bland amerikanska barn för att dessa skulle moraliskt adoptera och ekonomiskt stödja någon liten faderlös fransk gosse eller flicka. Resultatet blev att 200,000 amerikanska barn förbundo sig att offra 50 centimes pr dag och att korrespondera med sina skyddslingar. Det är 75,000 franska hem, som på detta sätt få hjälp för sina barn av jämnåriga till dem på andra sidan havet.

Engelskornas krigsarbete fick den första påstöten genom att regeringsdelegerade i Woolwich en dag i början av kriget vände sig till National Union of Women Suffrage Societies med förfrågan om den kunde ge anvisning på 100 kvinnor, lämpliga för ammunitionsfabrikation. Det var starten till de engelska kvinnornas kolossala insats i denna bransch; omkring 700,000 kvinnor ha arbetat i Englands ammunitionsfabriker, och engelskor tillhörande "the upper ten" ha åtagit sig det krävande ledarskapet på detta arbetsområde, delat rum med flickor ur de lägsta samhällslager och hållit ut, segt och lugnt, genom de långa krigsåren.

Sommaren 1915 kom en annan förfrågan från regeringen, om 400 flickor, vana vid höbärgning, kunde anskaffas inom

åtta dagar. Man baxnade något inför uppgiften, men inom fyra dagar voro de första 200 höflickorna anskaffade. Detta var begynnelsen till The Fora of the Department, som sedan utvecklade sig till en så viktig institution för hela armén.

Det kan sägas att det f. n. inte finns något slag av arbete, där inte den engelska kvinnan trätt in och faktiskt slagit rekord. Industrien, lantbruket, skogsvården, vetenskapen, särskilt kemien, överallt ha kvinnorna trätt in som ersättare för den manliga arbetskraft som togs till fronten. Och ingenting har gjorts på måfå, över hela linjen en ordnad och bestämd disciplin. Overhuvud taget har man gått in för ett rent militäriskt system, flertalet arbetande ha burit en särskild dräkt eller uniform.

Sjukvården tog givetvis en förstahandsplats. Vidare kommo övriga metodiskt arbetande sammanslutningar, som ordnade sig till en art fast kvinnlig arméorganisation. Som förnämsta avdelning av denna nämndes The Waacs = Women's Auxiliary Army Corps, som tagit till uppgift att uträtta allt civilt arbete inom armén och för arméns räkning. Waacs största antal hade varit en 40,000, troligen kommer av dessa en mindre kontingent, 5- à 10,000, att även efter freden fortsätta i arméns tjänst. W. R. N. S. = Women's Royal Navy Service, motsvarande Waacs men tjänstgörande vid flottan, en elittrupp i blå uniform och utmärkande sig genom sitt hurtiga och älskvärda sätt, var ännu en anmärkningsvärd kåravdelning, liksom W. R. A. F's = Women's Royal Air Force, där kvinnorna visat vad de kunna

uträtta på luftvapnets område. På en förvånande kort tid hade de lärt sig mästra en stor del av de tekniska detaljerna, och hade kriget fortsatt längre, hade Wrafs blivit en av de största och mest vittomfattande av alla kårer. Nu har den som högst räknat omkring 25,000 medlemmar.

Voluntary Aid Detachment var namnet på den mycket bemärkta organisation som verkade för sjukvården. Den hade upprättat 14- till 1500 militära sjukhus, förlagda till alla delar av Storbritannien och samtliga fronterna. I det härjade Serbien ha avdelningar av *V. A. D.* framför allt kämpat som sannskyldiga hjältar för att hindra ett namnlöst elände, som världen i övrigt haft endast ringa kunskap om. Doktor Elsie Inglis' namn är ett av de förnämsta bland dem som för alla tider äro fästa vid denna uppoffrande kamp,

vilken hon för sin del beseglade med sin död.

De kvinnliga chaufförerna, hemma i moderlandet och i tjänst vid fronterna, de kvinnliga poliserna, vilkas utbildning omfattar praktisk patrulltjänst, sjukvårdshjälp, brottnålslagarna, social kunskap o. s. v., den kvinnliga lantbruksarmén, *The Land Girls*, som varit det engelska jordbruket till så ovärderlig hjälp under krigsåren, passerade till sist revy, porträtterade och kommenterade med föredragshållerskans alltigenom friska och träffsäkra karakteriseringsförmåga.

Skioptikonbilderna, som följde på föredraget, bidrogo till att göra dessa franska och engelska kvinnor ännu mera levande och för fantasien gripbara, där de arbetade i sina nya yrken och rörde sig i sin militäriska dräkt och krigiska omgivning.

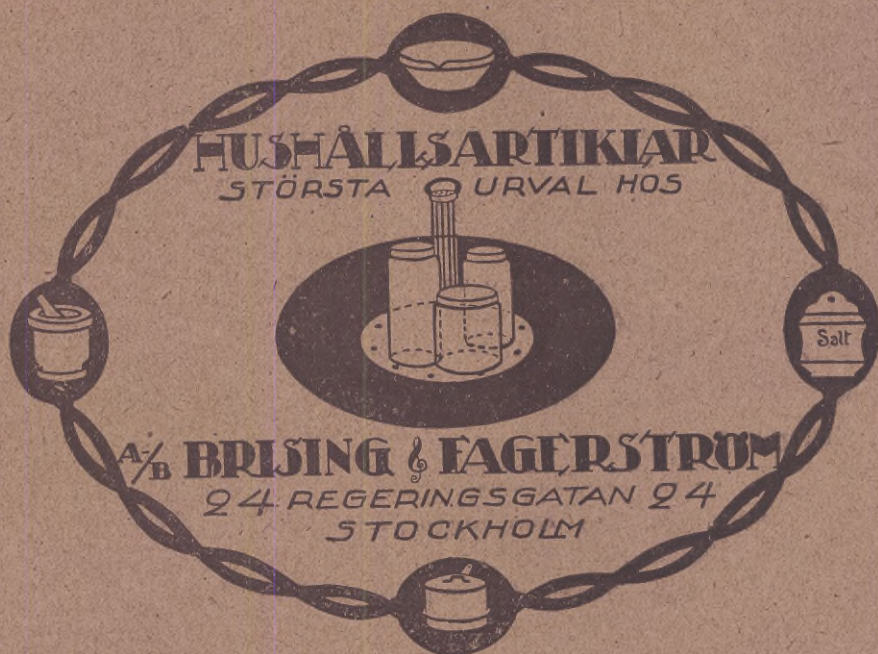
E. K.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: *Ellen Kleman*.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 4:50, varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å *närmaste postanstalt* eller i *bokhandel*. Pris för postupplaga: $\frac{1}{1}$ år kr. 6:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 3:25; $\frac{1}{4}$ år kr. 1:75. Lösnummer 45 öre. *Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm*. Redaktionstid: *tisdagar och fredagar kl. 1—3*. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: *kl. 11—4 varje söckendag*. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.



För kapitalister, särskilt fruntimmer, har det länge varit ett önskemål att kunna överlämna värden av sina värdepapper och skötsel av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrodda uppdraget, ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning

(Kungsträdgårdsgatan 8. Expeditionstid $\frac{1}{2}$ 10—3)

som under garanti av **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenter influtna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering av det ledigblivna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas, varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen att inteckningarna bliva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 1 kr. för år per 1,000 kr. av depositionens värde, dock ej under 4 kr.

INNEHÅLL.

Medborgarrätten.

Fredrika Bremer och den nya representationsreformen.

Av Ellen Kleman.

Bemärkelsedagar för sjukvården och sjuksköterskorna.

Av Sigrid Ulrich.

Internationella kvinnokongressen i Zürich 12—17 maj 1919.

Av Anna Kleman.

Fredrika Bremers bild.

Krigets facit. *Av Anna Lenah Elgström.*

Kringblick.

L. K. P. R:s medborgarfester.

Om uppkomsten av den lägre pensionsåldern för kvinnor.

Av Nanna Swartz.

Fredrika Bremer-Förbundets årsmöte. De två dagarnas kvällsföredrag.



DAMVÅSKOR